

تأثیر آموزش مددجویان در جلسات انجمن معتادان گمنام بر گرایش به مصرف مواد مخدر

عباس قدرتی تربتی^{۱*}، ملیحه پاشیب^۲، مجید حسن زاده^۱، هادی عزیززاده^۳، هاشم حشمتی^۲

۱- عضو هیات علمی گروه آموزش پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران

۲- کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران

۳- عضو هیات علمی گروه آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، تربت حیدریه، ایران

چکیده

مقدمه و هدف: اعتیاد بعد از حوادث رانندگی، صدمات عروقی و سوختگی‌ها رتبه چهارم مرگ و میر در کشور را به خود اختصاص می‌دهد. امروزه با آن که در ترک اعتیاد روش‌های غیر دارویی نقش مهمی دارند، اما اطلاعات اندکی در مورد فواید این گونه روش‌ها در دسترس می‌باشد. در این مطالعه تأثیر آموزش مددجویان در جلسات انجمن فوق بر گرایش به مصرف مواد مخدر مورد بررسی قرار گرفته است.

روش‌ها: این مطالعه به روش کارآزمایی بالینی انجام شد. جامعه مورد مطالعه را معتادان گمنام تشکیل داده‌اند. نمونه‌ها به روش تصادفی انتخاب و سپس به دو گروه کنترل و آزمون اختصاص داده شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و استاندارد گرایش به مصرف مواد مخدر بود. گروه آزمون طی ۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای در جلسات معتادان گمنام شرکت داشتند. پس از سه ماه نتایج قبل و بعد از مداخله در دو گروه مورد مقایسه قرار گرفتند.

نتایج: میانگین سنی واحدهای مورد مطالعه $33/54 \pm 9/3$ بود. بیشتر افراد مورد مطالعه دارای مدرک دیپلم بودند. بیشترین ماده مصرفی در گروه تریاک بود. شرکت مددجویان در جلسات انجمن معتادان گمنام بر گرایش به مصرف مواد مخدر موثر بود ($P=0/002$).

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌ها، آموزش در جلسات انجمن معتادان گمنام احتمالاً باعث گرایش کمتر آنان به مصرف مواد مخدر می‌گردد. بنابراین سازمان‌ها و مراکز مسئول می‌توانند با حمایت خویش در جهت برگزاری هر چه بهتر این جلسات به تداوم ترک اعتیاد مددجویان کمک نمایند.

کلمات کلیدی: انجمن معتادان گمنام، گرایش به مصرف مواد مخدر، ترک اعتیاد

*آدرس نویسنده مسئول: تربت حیدریه، خیابان فردوسی شمالی، خیابان رازی، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه- تلفن: ۰۵۱-۵۲۲۶۰۱۱

پست الکترونیکی: ghodratita1@thums.ac.ir

مقدمه

اعتیاد مصرف مکرر و فزاینده یک ماده است که محوریت از آن سبب ناراحتی و میل غیر قابل کنترلی برای مصرف مجدد آن ماده می‌شود (۱). اعتیاد بعد از حوادث رانندگی، صدمات عروقی و سوختگی‌ها در رتبه چهارم مرگ و میر کشور قرار دارد (۲). امروزه معتادان حدود ۶۰ درصد از فضای زندان‌های کشور را به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم به خود اختصاص داده‌اند (۳). هر ماه حدود ۱۰۰ نفر در ایران مستقیماً در ارتباط با سوء مصرف مواد مخدر جان خود را از دست می‌دهند (۴). با توجه به ساختار جمعیت فعلی و زمینه‌های مساعد شیوع اعتیاد در بین جوانان کشور احتمالاً حدود ۴۴ میلیون نفر در معرض خطر ابتلا می‌باشند (۵). از طرفی روزانه حدود ۵۰۰ نفر از جوانان کشور به اعتیاد گراییده و بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهند که جمعیت معتادان در ایران هر ۱۰ سال یکبار دو برابر می‌شود (۶).

یکی از مهم‌ترین عوارض و پیامدهای اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر آلوده شدن معتادان به سایر بیماری‌های خطرناک همچون ایدز است (۷). بعلاوه سوء مصرف مواد در افراد معتاد با ناراحتی‌های عصبی و اختلالات روان‌پریشی بسیاری همراه است (۸). همچنین مشخص گردیده است که مبتلایان به سوء مصرف مواد به دفعات متعدد درمان ناموفق داشته‌اند (۹).

هدف از درمان اعتیاد کمک به مددجو است تا بتواند اعتیاد را به عنوان یک بیماری مزمن بپذیرد و برای جلوگیری از پیشرفت بیماری، شیوه زندگی خود را تغییر دهد (۱۰). از آنجایی که اعتیاد یک بیماری پیچیده است، مدیریت و کنترل آن نیز پیچیدگی‌های خاص خود را دارد. به طوری که بیش از ۹۰ درصد افراد بعد از ترک اعتیاد، بازگشت به مواد را تجربه می‌کنند. بر اساس پژوهش‌های موجود، سم‌زدایی فقط ۳ درصد کل درمان را شامل می‌شود و مابقی وابستگی روانی اعتیاد است. به این دلیل سم‌زدایی به تنهایی در ترک اعتیاد نقش چندانی نداشته و باید از روش‌های غیر دارویی نیز جهت داشتن تداوم ترک مددجویان استفاده گردد (۱۱). در حال حاضر برنامه‌های مختلفی جهت بهبود بیماران وابسته به مواد وجود دارند که در این میان می‌توان به روان‌درمانی فردی، رفتاردرمانی، شناخت‌درمانی، خانواده‌درمانی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، درمان‌های اجتماعی مدار و جلسات خودیار معتادان گمنام اشاره نمود (۱۲).

جلسات ۱۲ مرحله‌ای معتادان گمنام ۱ یک انجمن غیر انتفاعی بین‌المللی و برخاسته از بطن جامعه است که در ۱۳۱ کشور جهان فعال است. در این روش اصل گمنامی باعث می‌شود که افراد بدون ترس از ممانعت‌های اجتماعی، قانونی و فرهنگی در این جلسات شرکت کنند. روش مهم و اساسی در جلسات معتادان گمنام این است که یک معتاد به یک معتاد دیگر جهت بهبودی‌اش کمک کند. افراد در این جلسات با تجربیات زندگی و بهبودی خود از مواد مخدر در این جلسات شرکت می‌کنند و این گروه توسط خود افراد معتاد رهبری می‌شود. هزینه‌های این جلسات از محل کمک‌های داوطلبانه اعضا تامین می‌شوند و جهت استقلال و عدم وابستگی، گروه کمک‌های مالی افراد غیر عضو را نمی‌پذیرند. این جلسات در زمان‌های متفاوت جهت دسترسی همه اعضای گروه در مکانهای معین و معمولاً مجامع عمومی مثل: پارک‌ها، تالارهای فرهنگی و حتی خانه‌های اعضا برگزار می‌شود (۱۳). در خصوص بررسی میزان موفقیت جلسات معتادان گمنام در زمینه تاثیر بر تداوم ترک اعتیاد شاخص قابل استناد، رشد و گسترش گروه‌های معتادان گمنام در نقاط مختلف جهان در فاصله سال‌های ۱۹۷۸ تا ۲۰۰۷ میلادی، از ۲۰۰ گروه به ۳۲۰۰۰ گروه افزایش داشته که این خود دلیلی بر موفقیت و استقبال از این شیوه در تداوم ترک اعتیاد است (۱۴). یکی از موارد مهم دیگر در جلسات معتادان گمنام جمله "فقط برای امروز" است که با توجه به این مهم افراد شرکت کننده در جلسات به خود می‌گویند: "فقط برای امروز" افکارم را بر روی بهبودیم متمرکز خواهم کرد، زندگی می‌کنم و بدون مصرف هیچ گونه ماده مخدری روز خوبی خواهم داشت (۱۵).

با توجه به مطالب پیشگفت امروزه جلسات انجمن معتادان گمنام یکی از روش‌های نوین غیر دارویی مورد استفاده در ترک اعتیاد می‌باشد. بدین منظور و در جهت پوشش خلاء اطلاعاتی موجود در این زمینه، در این مطالعه تاثیر آموزش مددجویان در جلسات انجمن فوق بر گرایش به مصرف مواد مخدر مورد بررسی قرار گرفته است.

روش‌ها

این تحقیق از نوع کارآزمایی بالینی و با شماره اختصاصی مرکز ثبت کارآزمایی بالینی ایران RCT2015010418035N2 می‌باشد که روی معتادان مرد مراجعه کننده به کلینیک ترک

1 - Narcotics Anonymous

داده شد. در طی این مدت گروه کنترل هیچگونه مداخله‌ای دریافت نمودند.

سه ماه بعد از انجام مداخله از افراد هر دو گروه تست مرفین انجام و سپس پرسشنامه گرایش به مصرف مواد مخدر در اختیار هر دو گروه قرار داده شد. نمره بدست آمده از پرسشنامه نیز تحلیل و میزان گرایش به مصرف مواد تعیین گردید. در انتها داده‌های قبل و بعد از آزمون با استفاده از آزمون کای-دو و تی تست تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج

میانگین سنی افراد مورد مطالعه $33/54 \pm 9/3$ بود. بر اساس نتایج بیشترین ماده مصرفی در گروه تریاک بود. همچنین بیشتر افراد مورد مطالعه دارای مدرک دیپلم بودند. بیشترین میزان درآمد ماهیانه دو گروه بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان بود. اعضای دو گروه دارای شغل آزاد بودند. همچنین بیشتر افراد دو گروه در منطقه جنوب شهر سکونت داشتند.

براساس یافته‌ها، میانگین گرایش به مصرف مواد مخدر در دو گروه پس از انجام مداخله تفاوت معنی‌داری داشت که حکایت از تاثیر آموزش در این پژوهش بود (جدول شماره ۱).

جدول ۱: مقایسه میانگین و انحراف معیار گرایش به مصرف مواد مخدر در گروه کنترل و آزمون قبل و بعد از مداخله

گروه‌های مطالعه	گروه کنترل	گروه آزمون	نتیجه آزمون
	انحراف معیار $\pm$ میانگین	انحراف معیار $\pm$ میانگین	
قبل از مداخله	$25/93 \pm 9/13$	$23/2 \pm 7/64$	*p- > 0/228 value
بعد از مداخله	$29/46 \pm 5/69$	$37/42 \pm 4/01$	*p- < 0/002 value

*Independent T-test

بحث

بر مبنای یافته‌های مطالعه حاضر، میانگین گرایش به مصرف مواد مخدر در دو گروه تفاوت معنی‌داری داشت که بیانگر تاثیر آموزش در این پژوهش بود که با نتایج مطالعه جان‌اف‌کلی و همکاران (۲۰۱۰) همخوانی دارد. آنان نیز موثر بودن آموزش مددجویان در جلسات معتادان گمنام را در افزایش اعتماد بنفس افراد نشان دادند (۱۷). علی بیگی و همکاران (۱۳۹۰) هم در

اعتیاد بزرگمهر شهرستان تربت حیدریه در سال ۱۳۹۲ انجام شده است. نمونه‌های پژوهش شامل ۶۰ نفر مشارکت کننده بودند که از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و به دو گروه کنترل ($N=30$) و آزمون ($N=30$) تخصیص داده شدند. جهت انجام این پژوهش از دو پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و گرایش به مصرف مواد مخدر استفاده گردید. پرسشنامه گرایش به مواد مصرف گلیپرور از ۵۴ سؤال تشکیل شده که دارای ۳۰ سؤال مثبت و ۲۴ سؤال منفی می‌باشد. تحلیل نمرات آزمون نیز به این صورت است که کسب نمره ۱ تا ۱۸ به منزله گرایش شدید به مصرف مواد، کسب نمره ۱۹ تا ۳۶ گرایش متوسط به مصرف مواد و کسب نمره ۳۷ تا ۵۴ نیز به منزله گرایش خفیف به مصرف مواد می‌باشد. پایایی این ابزار توسط گلیپرور به میزان ($\text{Alpha} = 0/89$) گزارش شده است (۱۶). جهت تعیین پایایی پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ $0/90$ محاسبه گردید. جهت تعیین روایی پژوهش نیز از روش اعتبار محتوا استفاده شد. بدین صورت که پرسش‌نامه در اختیار ده نفر از متخصصین مربوطه قرار گرفت و با توجه به نظرات این افراد پرسش‌نامه نهایی اصلاح گردید.

افراد با دارا بودن تشخیص وابستگی به مواد، جنسیت مرد، منفی بودن تست کروماتوگرافی، داشتن حداقل ۶ ماه سابقه تداوم ترک اعتیاد از طریق درمان نگهدارنده متادون و داشتن حداقل توانایی جسمی لازم جهت شرکت در جلسات انجمن معتادان گمنام به مطالعه وارد شدند. بعلاوه دارا بودن اختلال حاد روانی، وجود بیماری جسمانی حاد مانند دیابت و سرطان، سابقه شرکت در سایر جلسات مشابه معتادان گمنام (نظیر خانواده درمانی، محیط درمانی و رفتار درمانی) از جمله ملاک‌های خروج نمونه‌ها از مطالعه بودند.

در این مطالعه روش کار این گونه بود که پس از منفی شدن تست کروماتوگرافی (تست کاغذی مرفین)، جهت انجام پیش آزمون پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و گرایش به مصرف مواد مخدر در اختیار هر دو گروه مورد مطالعه قرار داده شد. سپس مداخله برای گروه آزمون طی ۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای بصورت هفتگی انجام شد. مداخله در قالب کلاس‌های آموزشی انجام گردید و مشتمل بر آشنایی با تاریخچه و مفهوم جلسات انجمن معتادان گمنام، اهداف و محل‌های برگزاری جلسات بود. در هر جلسه یک گام (مجموعاً ۱۲ گام در ۱۲ جلسه) آموزش

تغییر نگرش و بهبود اعضای آن مؤثر بوده است (۲۲). خیاطی پور و همکاران (۱۳۸۹) نیز دریافتند که اثربخشی درمان ترکیبی شناختی-رفتاری در گروه‌های اجتماع‌مدار و معتادان گمنام بر کاهش گرایش به مصرف مواد افیونی بیش از متادون درمانی می‌باشد (۲۲).

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ترک اعتیاد بر نقش آموزش مددجویان در انجمن معتادان گمنام جهت تداوم ترک اعتیاد آنها، تأکید بیشتری داشته و بر اطلاع‌رسانی بیشتر در زمینه آشنایی مددجویان با این جلسات بیفزایند. همچنین با اختصاص فضای فیزیکی مناسب و کمک‌های مالی شرایطی برگزاری بهتری برای این جلسات فراهم نمایند.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از همکاری مدیریت و پرسنل محترم کلینیک ترک اعتیاد بزرگمهر شهرستان تربت‌حیدریه و همچنین تمامی مددجویان عزیزی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، تقدیر می‌گردد.

References

- 1- Khayati Poor SH, Khalatbaree J. Comparative efficacy of combination therapy, cognitive and behavioral-based community groups and NA on the tendency to abuse drugs 2010; 9(6):633-640.
- 2- Kaplan, Sadok BJ. Clinical Psychiatry and Behavioral sciences. 15th ed.; 2009. P.167-171.
- 3- Momtaz, S. Families and Drug Addiction. Zanjan: Mahdis Publication; 2009. P.12-19. [In Persian]
- 4- Mir Ashtiani, A. Sociology of addiction today. Tehran: Mohajer Publication; 2008. P.33-41. [In Persian]
- 5- Bahrami A, editor. Addiction and prevention process. 3th ed. Tehran: Samat Publication; 2009. P.82-84. [In Persian]
- 6- Khazayeli Parsa F. The therapeutic community, IRANpak family magazine, Monthly Multi-cultural social Iran Pak. Public Relations campaign to substance abuse 2010 [In Persian]

پژوهشی دریافتند که شرکت فعال معتادان در انجمن معتادان گمنام باعث افزایش سطح کیفیت زندگی و تقویت اراده افراد برای رسیدن به اهداف در مقایسه با درمان نگهدارنده با متادون می‌شود (۱۸). عرفانی و همکاران (۱۳۹۱) نیز در پژوهشی نشان دادند که معتادان مردی که در جلسات معتادان گمنام آموزش دریافت می‌کنند در مقایسه با معتادانی که در این جلسات آموزش نمی‌بینند از ویژگی‌های شخصیتی بهتری برخوردار می‌باشند (۱۹). در پژوهش دیگری مسعود حاجی‌زاده میمندی و همکاران (۱۳۸۹) نیز نشان دادند که میزان مشارکت هر چه بیشتر اعضاء در انجمن معتادان گمنام بیشترین تأثیر را در رضایت آن‌ها داشته به طوری که شرکت در جلسات گروهی، تشویق افراد تازه وارد و فعالیت در جلسات انجمن بر موفقیت در ترک مواد مخدر، تأثیر بسزایی دارد (۲۰). به اعتقاد الکساندر و همکاران (۲۰۰۷) افرادی که در جلسات انجمن معتادان گمنام برای دوره کوتاه مدت شرکت می‌کنند، نتیجه مطلوبی نمی‌گیرند، این یافته‌ها با نتایج مطالعه حاضر همخوانی ندارد (۲۱). درحالی که از دیدگاه علیوردی نیا (۱۳۸۸) مشارکت مددجویان در جلسات و برنامه بهبودی دوازده گامی معتادان گمنام در

- 7- Mohammadian, H. Side effects of addiction on families. Tehran: Mohajery blication; 2010. P.41-50. [In Persian]
- 8- Shamlou, S. Psychopathology in people. Tehran: Roshd Publication; 2009. P.24-31. [In Persian]
- 9- Mirzai T, Ravari A. Hanifi, N. Factors associated with recurrence and persistence of drug withdrawal from the perspective of patients with substance abuse addiction center in Rafsanjan, Iran Journal of Nursing. 2010; 2: 60-67. [In Persian]
- 10- Mahryar, A. Jazayeri, M. Addiction with prevention and treatment. Tabriz: Ravan Pouya Publication; 2009. P.68-72. [In Persian]
- 11- Nastizayi N. Effective factors on relapse of drug addiction in drug abusers self-introduced Addiction centers in Zahedan city unit. Journal of the Faculty of nursing and midwifery 2010; 3: 69-74. [In Persian]
- 12- Hadiyan mobarake R, Nuri A, Malekpur M. Psychodrama and Addiction. Journal of

- news in sychotherapy (Hypnotism), 2010; 16:47-66.
- 13- Bill W. The narcotics anonymous step working guides. 3th ed. Chatsworth, CA: NAWS Inc; 2009: 56-78.
- 14- NA World Services, Inc. The NA way magazine. The International Journal of Narcotics Anonamous 2010; 27:3-5.
- 15- Bill W. Twelve Concepts for NA Service. . Publisher: NAWS Inc; 2011. P.32-37
- 16- Sheikholeslam S, Kakouei M. The Relationship between Identity Dimensions and Attachment Style with Drug Abuse Tendency among High School Students. Quarterly Journal of Educational Psychology Islamic Azad University Tonekabon Branch, 2011; 7: 39-53
- 17- John F, Kelly.Sarah J. Dow, Julie D. Yeterian. Christopher W, Kahler. Can 12step Group participation strengthen and extend the benefits of adolescent addiction treatment 2010; 11:117-125
- 18- Beigi A, Farahani MN, Mohammadkhani Sh, Mohammadifar M. Diagnostic role of quality of life and hope in Narcotics Anonymous and drug treatment 2011;3(11):75-84
- 19- Erfani N. Compare the personality profiles of drug users and non-narcotics anonymous male in Hamedan 2013; 25(7):31-44
- 20- Hajimohammad M, Shahabadi A. Investigating factors affecting the satisfaction of the members of the Register of NA in city Andimeshk 2010;4(15):22-36
- 21- Alexandre L, Virginia Sk, Brian S. An exploration of the effect of onsite 12-step meetings on post-treatment outcomes polysubstance-dependent outpatient clients 2007; 31(6): 613-646
- 22- Aliverdina An .Effectiveness of the program in view of Narcotics Anonymous Addicts 2009; 5(18):20-46

The impact of client's Education in the Narcotics Anonymous meetings on tendency to use drugs

Abbas Ghodrati Torbati ^{1*}, Maliheh Pashib², Majid Hassanzadeh¹, Hadi Alizadeh³, Hashem Heshmati ³

1-Faculty Member, Department of Nursing, Medical University Torbat Heydariyeh, Torbat Heydariyeh, Iran

2- MS in Psychology, Medical University Torbat Heydariyeh, Torbat Heydariyeh, Iran

3-Faculty Member, Department of Health, Medical University Torbat Heydariyeh, Torbat Heydariyeh, Iran

* Corresponding Address: Torbate Haydariyeh University of Medical Sciences, Torbate Heydariyeh, Iran.

E.mail: ghodratita1@thums.ac.ir

Abstract

Background & Aims: Drug addiction is a complex disease that has the fourth place in death rate after accidents, stroke and burn in our country. Although non-pharmaceutical methods have an important role in addiction treatment, there is limited information about the advantages of them. This study is carried out to investigate the impact of client education in the NA meetings on tendency to use drugs.

Methods: This study is a clinical trial study which people were randomly selected and divided into two control and intervention groups. The tools include two demographic and tendency to use the drugs standard questionnaires. The intervention group participated in 12 sessions of 90 minutes in Narcotics Anonymous meetings and after 3 months the results of pre and post intervention in both groups were compared.

Results: The results showed that the average age of participants was 33.54 ± 9.3 . Most of the participants had high school diploma degree. The most used drug was Opium. The participation of clients in the Narcotics Anonymous meetings was effective on tendency to use drugs ($p=0.002$).

Conclusion: Based on the results, Education in the NA meetings probably results in fewer tendencies to use drugs. Therefore, organizations and responsible centers should support the clients to continue addiction treatment by holding the meetings in a better condition.

Keywords: Narcotic Association meetings, drug treatment, drug tendency